

De toekomst van Europees energie beleid: een geïntegreerde zelfvoorzienende Energie-unie met schone én goedkopere energie?

Werkbezoek Provinciale Statenleden vrijdag 18 maart 09.30-11.00

De realisatie van een Energie-unie staat sinds een aantal jaar hoog op de politieke agenda van de Europese Unie. Met een Energie-unie wordt echter niet een organisatie of instelling bedoeld, maar een pakket maatregelen dat Europa zelfvoorzienend in haar energiebehoefte moet maken. De regeringsleiders van de Europese lidstaten hebben zich verschillende doelstellingen gesteld om CO₂-uitstoot te verminderen, energie te besparen en het aandeel van hernieuwbare energie te vergroten. Door bovendien in te zetten op een interne markt voor energie, wordt de betaalbaarheid van en de toegang tot energie binnen de Europese energiemarkt vergroot, terwijl de afhankelijkheid van energieleveranciers uit Rusland en het Midden Oosten vermindert. Deze maatregelen moeten Europa niet alleen verzekeren van een betrouwbare energievoorziening, maar energie tegelijkertijd schoner en goedkoper maken. Wat is er afgesproken? Hoe worden deze ambities werkelijkheid? En hoe doet Nederland het?

Europese doelstellingen voor 2020, 2030 en 2050

De regeringsleiders van de Europese lidstaten hebben gezamenlijk afspraken gemaakt over klimaat –en milieudoelstellingen. Zo is afgesproken om in 2020 binnen de EU 20 procent minder CO₂ uit te stoten, 20 procent meer energie te besparen en 20 procent meer hernieuwbare energie te produceren ten opzichte van 1990. In januari 2014 zijn tussen de lidstaten ook bindende afspraken gemaakt met klimaat- en energiedoelstellingen voor 2030: CO₂ uitstoot dient met 40 procent verminderd te zijn, terwijl de energiebesparing en het aandeel hernieuwbare energie beiden met 27 procent moeten groeien ten opzichte van 1990. Voor 2050 is de afspraak dat de uitstoot van broeikasgassen met 80 tot 95% verminderd is in de EU. Om deze doelstellingen te bereiken heeft de Europese Commissie de bevoegdheid gekregen om verordeningen, richtlijnen en strategieën te ontwikkelen voor een Europese Energie-unie.

De vijf pijlers van een Europese Energie-unie

Met een Europese energie-unie wil de Europese Commissie niet alleen een transitie van fossiele brandstoffen naar schone energie inzetten, maar ook de energielevering waarborgen en energie besparen. Daarvoor zijn begin 2015 vijf (complementaire) pijlers voor de Europese Energie-unie opgesteld:

1. *Zekerheid van energielevering* - De Europese Unie is voor haar energielevering van gas en olie voor meer dan 50% afhankelijk van externe leveranciers. Deze energieafhankelijkheid van met name Rusland en het Midden-Oosten zorgt voor veel onzekerheid in een constante energietoevoer (denk aan de crisis in Oekraïne en de politieke onrust in het Midden-Oosten). Bovendien ligt de prijs voor energie in de EU hierdoor veel hoger dan in de VS of Azië. In februari 2016 publiceerde de Europese Commissie daarom een energiezekerheidspakket om deze afhankelijkheid te verminderen door de EU meer zelfvoorzienend te maken in de energieproductie en door in te zetten op alternatieve energiebronnen en energieleveranciers.
2. *Een interne energiemarkt* – De Europese Commissie heeft voorstellen gepubliceerd om één Europese energiemarkt te creëren ten gunste van de burgers (de consumenten van energie). Door lidstaatgrensoverschrijdende energie-infrastructuur van de verschillende nationale energiemarkten van de 28 lidstaten beter op elkaar aan te laten sluiten en genationaliseerde energiemarkten verder te liberaliseren, groeit de concurrentie tussen energieleveranciers. Dit werkt technologische innovatie in de hand en zorgt voor goedkopere en beter toegankelijke energie voor burgers.

3. *Energie-efficiëntie* – Onder de pijler van energie-efficiëntie wordt vooral ingezet op het slimmer omgaan met energie, waardoor de vraag naar energie daalt en het energieverbruik afneemt. In 2016 is hiervoor een richtlijn gepubliceerd om de temperatuurregeling in gebouwen efficiënter te maken. Ook de toename van slimme energiemeters die de consument meer inzicht geven in hun energieverbruik, maakt het besparen van energie makkelijker en financieel aantrekkelijk.
4. *Koolstofarm maken van de energiemix* – Om de verschillende klimaatdoelstellingen te halen en tegelijkertijd de energieafhankelijkheid in gas en olie van externe partijen te verminderen zet de Europese Unie zich ook in om de productie van hernieuwbare energie uit zonne-energie, windenergie en biomassa in de Europese energiemix te vergroten. Door het emissiehandelssysteem wordt vervuilende en energie-intensieve bedrijvigheid bovendien minder aantrekkelijk gemaakt, terwijl het gebruik van hernieuwbare energie juist gestimuleerd wordt door belastingvoordelen of het aanbieden van nieuwe financieringsmogelijkheden.
5. *Onderzoek en innovatie* – Om duurzame energie aantrekkelijk, beter transporteerbaar en goedkoop te maken, wil de Europese Commissie met behulp van verschillende Europese fondsen en subsidieprogramma's het onderzoek naar toekomstgerichte energieoplossingen en technologieën stimuleren.

De Europese Energie-unie en Nederland

Elke Europese lidstaat heeft eigen nationale richtlijnen om te voldoen aan de Europese klimaat- en energiedoelstellingen en de realisering van een Energie-unie. In het Energierapport uit begin 2016 zijn de Nederlandse doelstellingen voor na 2020 geformuleerd: in 2023 moet 16 procent van de Nederlandse energieopwekking uit hernieuwbare energie komen, in 2030 dient de CO₂ uitstoot met 40 procent te zijn verminderd en in 2050 moet Nederland minimaal 80 procent minder broeikasgassen uitstoten. Hoewel Nederland op koers lijkt om de emissiedoelstellingen op tijd te bereiken, wordt het lastig om het beoogde aandeel van 16 procent hernieuwbare energie in 2023 te behalen. Op dit moment is Nederland namelijk nog voor 95 procent afhankelijk van fossiele brandstoffen en komt slechts 5 procent van de energie uit hernieuwbare en duurzame bronnen. In 2013 heeft het ministerie van economische zaken samen met medeoverheden, werkgevers en vakbonden een Energie Akkoord gesloten, waarin afgesproken werd om gezamenlijk aan de transitie naar duurzame energie te werken (bijvoorbeeld door de bouw van 1.000 windmolens).

Nederlandse provincies treden binnen het energiebeleid op als de gebiedsregisseurs en zijn bijvoorbeeld verantwoordelijk voor het aanwijzen van geschikte locaties voor windmolenparken of zonneweiden. Bovendien hebben de provincies een controlefunctie door het verlenen van subsidies en het verstrekken van milieuvergunningen. Provincies zetten dus vooral in op de regionaal economische aspecten van de uitvoering van Europees en nationaal energiebeleid en waarborgen dat de energie- en milieuriichtlijnen van de Rijksoverheid en de Europese gemeenschap worden nageleefd.

Toekomstige ontwikkelingen

Er staat nog veel te gebeuren in het (Europese) energiebeleid. Vanuit de Europese Commissie is aangegeven dat in 2016 maar liefst 90% van de Europese Energie-unie strategie zal worden gepubliceerd. De meest recente voorstellen en toekomstige beleidsinitiatieven dienen goedgekeurd te worden door het Europees Parlement en de Raad, voordat zij volledig onderdeel worden van Nederlands beleid. In Nederland zal in het najaar van 2016 een beleidsagenda over energie worden gepubliceerd met een plan om de nationale klimaat – en energiedoelstellingen in de toekomst te bereiken.